

Översikt

NYBYGGNADSKOMMITTÉN OCH ÅTERUPPBYGGNADEN AV SÖDERMALM I JAKOBSTAD

BRANDEN I JAKOBSTAD 1835 OCH NYBYGGNADSKOMMITTÉN

En av de största katastrofer som har drabbat Jakobstad är utan tvekan den brand som den 2 september 1835 bröt ut i stadsdelen Södermalm. Branden ödelade över 40 tomter mellan Södra tullen och stadssundet. Återuppbyggnaden av Södermalm sattes igång så gott som omedelbart. Stadens rådmän tillsatte en kommitté för att sköta de ärenden, som hade med återuppbyggandet att göra. Kommittén kom att arbeta från den 10 september 1835 och det sista mötet höll kommittén den 24 maj 1841. Denna text beskriver hur planeringsprocessen och återutbyggnadsarbetet fortskred efter branden. Som grund för översikten har ett omfattande arkivarbete gjorts i Jakobstads stadsarkiv, där Nybyggnadskommitténs mötesprotokoll och korrespondens förvaras.

I början av september 1835, fick Södermalm en ny stadsplan. Bakom den nya stadsplanen stod lantmätaren Anders Berger. Han utgick från det Lindskogska huset i hörnet av nuvarande Köpmansgatan och Storgatan, då stadens enda stenhus. Byggnaden klarade branden så pass bra, att det kunde renoveras och åter tas i bruk. Storgatans östra gatulinje blev den samma som den hade varit före branden. Längs denna linje hade det stått en del byggnader vars källare klarade branden och kunde i några fall införlivas med de nya hus som byggdes upp här. Följaktligen finns ännu i dessa hus källare, som byggdes under 1700-talet eller åtminstone under tiden före branden 1835.

BRANDEN 1835

Branden fick sin början under kvällen den 2 september i ett uthus på tomt 95 i hörnet av Westerlånggatan och Södermalmsgatan, i närheten av nuvarande korsningen av Södermalmsgatan och Otto Malmsgatan. Tomten ägdes av råd-

och handelsmannen Jonas Forsberg. Orsaken till branden var att någon hos rådmannen hade slarvat med den aska, som man tagit från en kakelugn. Askan skulle sättas i grytan i tvättstugan men slängdes istället direkt på avskrädeshögen, som fanns i ett av uthusen. I askan fanns det kvar glöd, som på grund av den rådande blåsten antände avfallshögen och därmed också uthuset. Elden spred sig snabbt i den friska sydvästvinden och snart hade elden spritt sig över hela Södermalm. Branden hejdades dock av den bäck och den växtlighet som fanns på bäckens stränder. Bäckens delade staden i en nordlig och en sydlig del och bäcken var egentligen resterna av det gamla sundet, som i tiden hade förbundit Norbergsfjärden öster om stadskärnan med Stadsfjärden väster om staden.

I stadsdelen Södermalm fanns vid denna tid stadens främsta kvarter och förnämsta byggnader. Bland dessa fanns stadens Rådhus i två våningar och med ett klocktorn i mitten. Inuti var rådhuset rikligt dekorerat med målningar och träreliefer. De största handelsmännens gårdar fanns också inom området vid Storgatan och kring Torget. Mitt emot Rådhuset stod handelsman Johan Israel Idmans tvåvåningshus med sina 18 rum. Huset var uppfört 1758, men som hade gått igenom en omfattande reparation år 1802. I det sydvästra hörnet av torget hade handelsman Johan Sneckendahl sin gård. Sneckendahl var under senare delen av 1700-talet en av stadens förnämsta redare och handelsmän, men genom en rad av olyckor, stod han snart vid randen av en konkurs.

Vid den södra delen av torget fanns stadens första och då enda stenhus, uppfört av Adolf Lindskog år 1797. Rådhuset och Lindskogska huset stod nästan knut i knut, endast omkring 5 meter skiljde dem åt.

I den nordöstra delen av torget stod handlande Petter Telins gård och norr om denna tomt gick den s.k. Borgmästargränden. Gränden hade fått sitt namn efter borgmästare Häggström som här hade sin gård. Mitt emot på andra sidan Storgatan, hade Johan Roos sitt bonings- och handelshus.

Av stadens alla tomter var endast 27 brandförsäkrade och av dessa låg 16 tomter i stadens centrum eller på det område som brann ner. Om vi ser till det procentuella förhållandet av försäkrade tomter inom det avbrända området, så kan man konstatera att ca 20 % av tomterna var försäkrade. En liknande jämförelse för hela staden ger ett procenttal på 14 %.

NYBYGGNADSKOMMITTÉ TILLSÄTTS

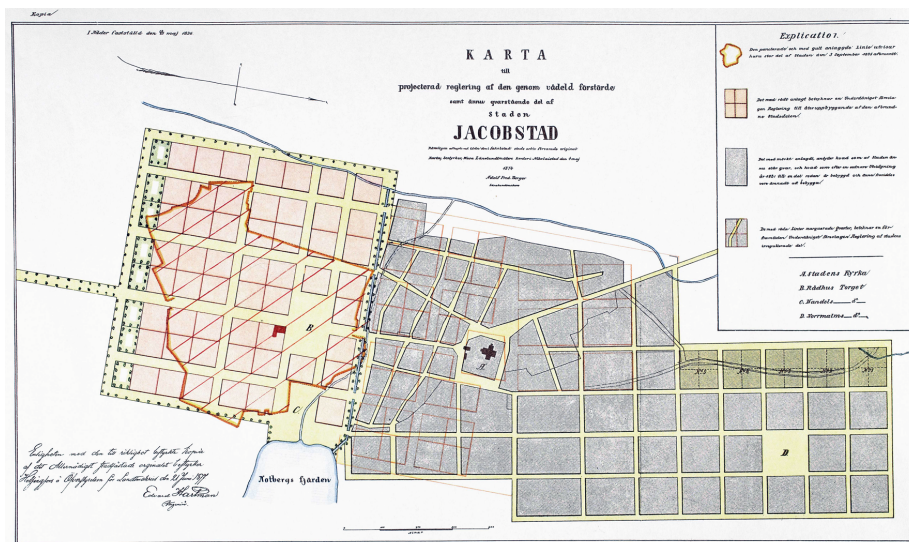
Ett par dagar efter branden sammanträdde Magistraten i Jakobstad för att besluta om åtgärder i samband med katastrofen. Magistraten beslöt att tillsätta en kommitté, som skulle handha ärenden i samband med återuppbyggnaden av det nedbrunna området. Kommittén kom att arbeta under namnet; Nybyggnadskommittén (Nk). Till kommittén valdes som ordförande rådmann

nen Peter Malm och till ledamöter handelsmännen Ph. U. Strengberg, Johan Salin och sjö tullsvaktmästaren Johan Wikman. Följande år 1836 drog sig Peter Malm ur kommitténs arbete. Han var ju själv drabbad av branden och fick antagligen fullt upp med att bygga upp sitt eget hus. I stället för honom tillträdde tullförvaltaren Henric Gabriel Kniper som ordförande och till suppleant utsågs Petter G. Böckelman. Peter Malm återkom senare som ordförande för kommittén.

NYBYGGNADSKOMMITTÉNS ARBETE

Den 7.9.1835, fem dagar efter branden hade landshövdingen över Vasa län utsett lantmätaren Anders Berger att i samråd med Nk utarbeta en ny stadsplan över det nerbrunna området. Bland det första man bestämde var att Storgatan skulle bli 27 alnar bred och börja i en punkt A, som låg 146 alnar (86 m) söder om den gamla Södra Tullen. Gatan skulle sträcka sig längs den östra sidan av den gamla Storgatan till en punkt B, som låg 709 ½ alnar norr om p. A, en sträcka på ca 418 m. Denna punkt låg i närheten av den bäck som delade staden. Då man planerade den nya Storgatan, skulle man också ta hänsyn till de mera värdefulla källarna och brunnarna som hade klarat sig igenom branden.

Den nya stadsdelen skulle få 13 kvarter med sammanlagt 58 tomter. Varje tomt skulle bli omräknat i dagens mått ca 2000 m². De sydligaste tomterna

Karta över Jakobstad från 1874, som visar det nerbrunna området (streckat) och den nyplanerade stadsdelen Södermalm. Lindskogska huset vid torget (röd rektangel) blev fixpunkt för den nya planen.

skulle dessutom utökas söderut med 50 alnar till utrymme för trädgårdar. Torget skulle bli 227 x 132 alnar stort eller ca 134 x 78 m.

Den 10.9 granskade Nk noggrant Bergers förslag och godkände det. Kommittén föreslog nu att Berger också skulle påla ut de nya kvarteren och gatorna. De önskade också att Berger skulle räkna ut hur stor areal av de nya tomterna och gatorna överlappade de gamla. Man ville veta detta för att kunna beräkna hur mycket var och en kunde räkna till godo av sina gamla tomter. Man beslöt också att det område, som klarade sig undan branden mellan bäcken och stadskyrkan, skulle i framtiden regleras på samma sätt som i planen för det nya Södermalm. Redan till det följande mötet hade Berger gjort klart dessa tillägg. Tilläggsplanerna förverkligades aldrig i sin helhet, men nog till vissa mindre delar. Som ett resultat av detta beslut och som ett litet minne är det ”knä” eller den irregulariteten som finns nere vid Visasbacken och i ändan av Kanalesplanaden vid Skutnäsgatan. Den irregularitet som framträder framför det s.k. Fontellska huset är också ett resultat av att tilläggsplanen inte förverkligades. Därför är nuvarande Gågatan än i denna dag smalare i öster.

Vid mötet den 29.9 1835 satte sig kommittén ner för att fundera på hur man skulle gå till väga med de avbrända tomterna. Man beslöt att Nk skulle lösa in de gamla tomterna och att värdera dem i tre olika klasser beroende på deras läge.

Klass 1: Tomterna vid Tullplatsen och Torget värderades till 40 kop./aln²

Klass 2: alla andra tomter vid Stora gatan värderades till 30 kop./aln²

Klass 3: övriga värderades till 20 kop./aln²

Dessutom beslöt man att Nk i samråd med Magistraten, efter granskning på de respektive tomterna, skulle göra en värdering av de källare och brunnar som klarat sig genom branden. Dessutom skulle man värdera de byggnader som stod kvar i kvarteret mellan bäcken och östra tullen. Bäckens från Notbergsfjärden gjorde tidigare en sväng mot söder och sedan österut. De byggnader som fanns inom detta område skonades från branden och fanns i det kvarter som idag motsvaras ungefär av det s.k. Teräskvarteret. Bäckens rann genom nuvarande Stadsbiblioteket mot Runebergsparken och anslöt sig med Notbergsfjärden.

Den 19 oktober 1835 skrevs protokollet för värderingen av byggnaderna, källarna och brunnarna på området. Både manuskriptet och det renskrivna värderingsprotokollet finns bevarade. Enligt detta protokoll fanns det kvar på Södermalm 56 källare, 35 brunnar, 15 bostadshus och 33 uthus. Allt som allt värderades de kvarvarande byggnaderna till 25 095 rubel. Den största enskilda posten hade Adolf Lindskogs tomt. Hans brandskadade byggnad med källare, brunn och allt värderades till 6 010 rubel (rbl). Handlande Ph. U. Strengbergs kvarvarande två källare värderades också högt till sammanlagt 1 800 rbl. Dessa källare finns fortfarande kvar och ingår idag som delar av en källarrestaurang i hörnet av Storgatan och Rådhusgatan.

Vid samma möte i oktober fastslog man Nk:s arbetsuppgifter. Förutom att utföra en värdering av brandresterna, skulle man också övervaka själva återuppbyggnaden. Kommittén skulle också klassificera samt värdera de nya tomterna. Genom ett särskilt påbud från Hans Majestät skulle Nk granska alla byggnadsplaner på förhand och alla ritningar skulle underställas kommittén för granskning.

Man beslöt utgå från byggnadsordningen från år 1800, men med vissa tillägg. Bl.a. beslöt man att:

- på de nya tomterna fick man bygga endast längs tre av sidorna och mot grannarna skulle det lämnas rum för träd och planteringar
- alla hus som byggdes i trä fick endast byggas i en våning och ville man bygga i flere våningar måste man bygga i sten
- inga tak fick göras av näver, bräder, spån eller torv
- olika verkstäder ss brännerier, mälthus, smedjor, bagerier fick inte uppföras på tomterna vid de större gatorna, utan dylika skulle byggas i utkanten av Södermalm eller i de ”aflägsnare delarna av den såkallade nya Staden”, alltså i nuvarande stadsdelen ”Skata”.

Som märks var de flesta bestämmelserna sådana som kan karakteriseras som brandskyddsåtgärder. En allmän regel som också skulle tillämpas vid byggandet av husen var att takhöjden skulle var $\frac{1}{4}$ av byggnadens bredd. Detta gav en takvinkel på ca 30°. Vidare konstaterar man att höjden på de byggnader som skulle byggas vid Storgatan och vid Torget inte fick överskrida $\frac{1}{5}$ av husets bredd, vilket också skulle framgå av ritningarna. Alla dessa bestämmelser fogades till den nya Byggnadsordningen och blev grunden för hur stadsdelen Södermalm skulle komma att se ut.

NYBYGGANDET BÖRJAR

Under vintern 1835-36 kunde man inte göra så mycket. Man försökte röja upp bland ruinerna, skaffa undan brandrester och samla ihop användbart material som t.ex. tegelstenar. I juni 1836 började Nk på nytt sitt arbete. Uppbyggnaden kunde inte komma på allvar igång förrän man fick kommunikationerna ordnade. Man måste ta itu med att röja upp längs de nya gatorna. Så gott som alla gator fick nya sträckningar och hamnade därför på gamla tomter där det fanns kvar både stengrunder, källare och brandrester. De källare som fanns på de nya gatorna skulle säljas på auktion. Teglen och de bearbetade stenarna, som källarna var uppbyggda av, var värdefulla och kunde återanvändas då nya källare och husgrunder byggdes. För att snabbt kunna ta i bruk Storgatan beslöt man

Tegelgolvet till en av de igenfyllda källarna kom i dagen då ett nytt vattenintag gjordes vid Storgatan 10. Foto: Jens-Ole Hedman, Jakobstads museum.

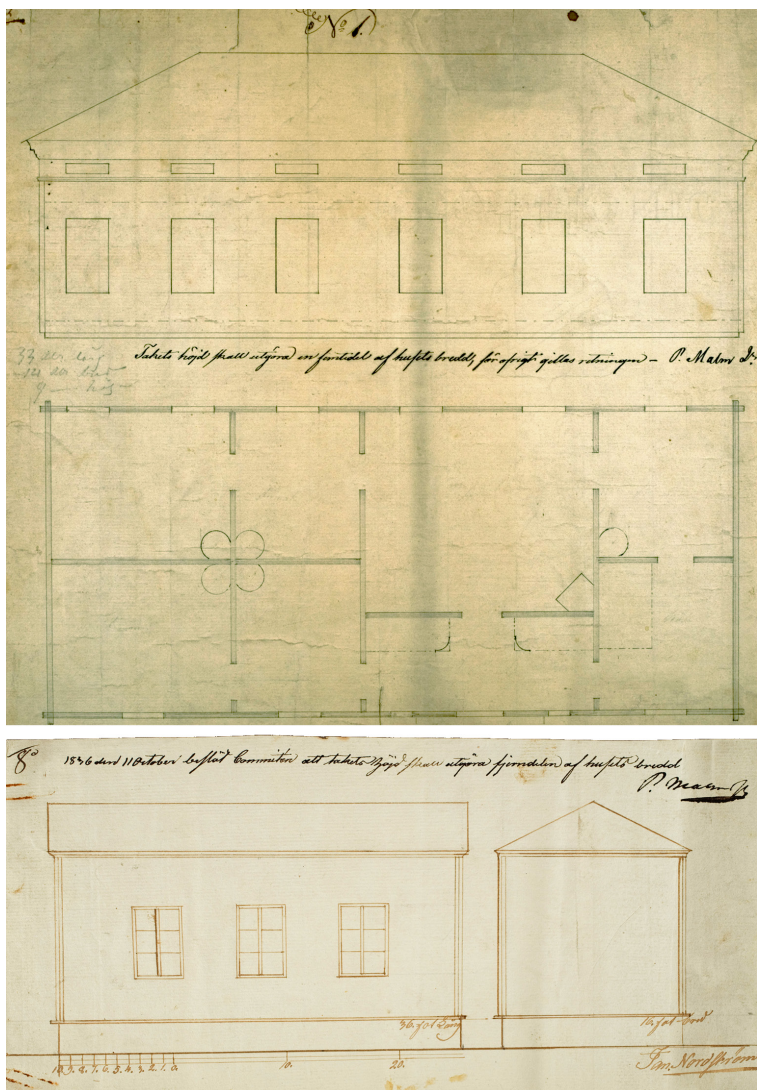
att de brunnar och källare som fanns på den västra sidan, där man hade breddat gatan, skulle fyllas igen. Rådman Strengberg åtog sig ansvaret för detta arbete mot ersättning.

I juli 1836 hade försäljningen av de nya tomterna kommit igång och de flesta tomter blev sålda med detsamma och i augusti kom de första byggnadsritningarna in för granskning. Till mötet den 17 augusti hade man 9 ritningar att granska. Först på plats var Carl J. Mellberg med sin ritning för byggnaderna på tomt nummer 5, den tomt som senare skulle Liljas tomt, där ungdomskaféet After Eight verkar idag. Mellberg hade ursprungligen tänkt bygga sitt hus i tegel, men så blev det inte. Ritningarna godkändes med de ändringar som fanns införda på ritningarna.

Nk:s ordförande, Kniper, författade i september 1836 en kungörelse som lästes upp i kyrkan och antagligen också sattes upp på någon allmän anslags-tavla.

”Häri genom varda alla de hvilka inropat tomter längs Stora gatan häri staden underrättade det de inom utgången af innevarande månad på egen bekostnad böra planera gatan framför de af dem inropade tomter. – Likaledes tillkännagifves härigenom det Ny.C. härefter sammanträder hos undertecknad alla tisdagar kl. 11 f.m. då de hvilka hos Ny.C. hafva något att anmäla böra sig infinna. Jakobsstad Septem 1836. (H.G. Kniper)”

Granskningarna av ritningar och husgrunder var inte alltid problemfria. Antingen var grunderna för låga eller så hade de hamnat in på de planerade gatorna och de fick byggas om eller flyttas. Vid synen av rådman Forsbergs husgrund konstaterade man att den var 2 kvarter (= 1 fot= 29,70 cm) lägre än byggnadsordningen föreskrev. Under hela hösten 1836 och under våren 1837 fortsatte granskningen av stengrunder, utauktionering av resterande tomter, granskning av ritningar m.m. En del problem hade Nk med att få bort några

De husritningar som skulle granskas var för det mesta mycket enkla. Viktigaste var byggnadernas proportioner och fasadernas symmetri. Här exempel på en större byggnad med rumsplan och en mindre stuga, som skulle byggas längre från huvudgatan, Storgatan. Ritningarna ingår i Nk:s arkiv.

av de förrådsbodarna, som fanns på Herrholmen. Här fanns vid denna tid över 40 bodar. Hälften av bodarna flyttade ägarna utan att Nk behövde ingripa, men i några fall måste kommittén vända sig till Magistraten för handräckning då ägarna inte lydde. Bl.a. hamnade en av styrman Gustaf Malmberg bodar precis där gatan skulle gå och nu klagade en granne då han inte kunde ta sig fram till sin tomt.

Andra hade också problem med grannar, som inte kunde ta sig till sina tomter, utan var tvungna att köra omvägar över andras tomter. Rådman Forsberg blir tillsagd, för att han har satt en stor gödselhög nästan mitt på Västra Långgatan. Man var därför tvungen att köra runt gödselhögen och in på granntomten för att komma förbi. Också då det gällde Forsbergs bodar fick man problem. Han ansåg att han borde få understöd från staden för att flytta sina bodar. Detta kunde inte Nk bevilja eftersom ingen annan fått understöd men ändå flyttat. Nk kunde ändå förstå hans begäran, eftersom han var en av de som hade drabbats hårdast av branden. I alla fall blev han anvisad en tomt dit han kunde flytta en av sina bodar. Platsen låg vid nuvarande Pedersesplanaden och här står fortfarande två bodar kvar.

NAMNGIVNINGEN AV DE NYA GATORNA OCH TORGEN

Vid mötet den 19.10.1836 utarbetade Nk ett förslag på nya gatunamn för Södermalm och man beslöt också, att man skulle göra en ny tomtnumrering och i detta fall skulle man använda sig av det förslag som lantmätare Berger hade gjort. Det nya torget skulle heta Rådhus Torget och torget öster om detta, den blivande Runebergsparken, skulle heta Köpmans Torget. Många av de gatunamn som fortsättningsvis används tillkom vid detta tillfälle, t.ex. Köpmansgatan Söder Malmsgatan, Trädgårdsgatan, Kyrkogatan. En del av de nya gatorna har idag andra namn. Sådana som fallit bort är bl.a. Östra och Västra långgatorna (idag Runebergsgatan och Otto Malmsgatan), Östra och Västra Staketgatorna (idag Choreusgatan och Herrholmsgatan), Nygatan (idag Pedersesplanaden), Östra Tullgatan (idag Kanalesplanaden "Gågatan").

GEMENSAMMA PROJEKT

För att lösa vissa större arbeten i samband med nyregleringen av Södermalm, ålades stadsborna dagsverken. Till dessa arbeten hörde bl.a. byggandet av den nya landsvägen mot söder. Det är nu man besluter att dra räta ut landsvägen mot Nykarleby som en förlängning på Storgatan. Man kan säga att det nu är som vägsträckan "Parentesen" föds. Tidigare gick landsvägen i en båge mot öster mot Rosenlunds prostgård.

Ett annat gemensamt projekt var stadssundet och ändringen av dess sträckning. Sundet skulle rätas ut, pålas och stenläggas. Byggmästare Johan Wikman erbjöd sig att uppgöra dagsverkslistor, övervaka arbetet och sköta bokföringen mot en lön på 100 rbl per år. Han avsåg sig uppdraget redan i november samma år. Vaktmästaren Carl Nyberg var villig att för samma lön överta Wikmans uppdrag. Senare specificerade man arbetet; grävningen kunde göras med dagsverken, medan stensättningen var en så specialiserad uppgift att den auktioneras ut på entreprenad.

Man beslöt nu också att sänka Rådhusstorgets (Salutorgets) nivå på de högsta ställena med 1½ aln (ca 90 cm) och använda materialet för att fylla på gatorna. Dessa tre projekt påbörjades under hösten 1836, men blev fördröjda då det var svårt att hitta arbetsfolk. På våren 1837 försökte man på nytt samla folk för att schakta ner torget. Rådman Strengberg lovade övervaka arbetet och sköta om bokföringen av dagsverkena.

KANALEN

Nk hade tänkt sig att kanalen, som skulle ersätta det gamla stadssundet, skulle bli klart inom år 1837. Ingen intresserad entreprenör anmälde sig och man blev tvungen att uppskjuta kanalbygget till 1838. En orsak till detta var att den livliga byggverksamheten i staden, vilket förde med sig att det var svårt att få tag i sten och stenhuggare. Resurserna gick åt till byggandet av grunder för de nya byggnaderna på Södermalm. Man vände sig i alla fall till Landshövdingen med begäran om att uppdraget skulle kungöras i alla länets kyrkor. I maj 1837 började man i alla fall mäta upp den nya sträckningen för kanalen i enlighet med Bergers stadskarta. Nk konstaterar då att ett misstag hade blivit gjort. Enligt kartan skulle gatan söder om kanalen bli 23 alnar (ca 13,5 m) bred, men detta kunde inte förverkligas, för då skulle kanalen ha hamnat under den s.k. Stadsgården eller nuvarande Tomtebo daghem. Man blev därför tvungen att göra gatan smalare eller endast 18 alnar (ca 10,5 m), en skillnad på ca 3 m. Det här fick följderna för planeringen av Kanalesplanaden, som man ännu idag kan se följderna av. I.o.m. att Kanalgatorna, både den södra och den norra blev smalare än beräknat, kom det här att bli ett problem då bilarna gör sitt intåg på allvar i Jakobstad i början av 1950-talet. Kanalesplanadens gator blev för smala så man blev tvungen att ta bort den promenadväg som tidigare fanns mitt i esplanaden. Dessutom blev den östra delen av Kanalesplanaden en flaskhals. Enkelt kan man säga att man hade tänkt sig två parallella gator, men fick rum för bara en.

Vid mötet 20 juni 1837 uppgörs en beskrivning över hur kanalen skall utformas. Bl.a. bestämmer man att kanalen skall bli 6–8 fot djup (1,75–2,30 m) och att under de stensatta kanterna skulle byggas en grund med 3–4 stockar i bredd.

KVARTEREN MELLAN DET GAMLA STADSSUNDET OCH NYA KANALEN

På området mellan det gamla Stadssundet och den nya kanalen stod 15 bostadshus och över 30 uthus och vilka som skulle inordnas i enlighet med den nya planen. Här bodde en blandad befolkning bestående av sjömän, kaptener, smeder, tullmän och änkor. För många av dessa blev det en kostsam affär att flytta sina hus. Detta löstes delvis på så sätt, att också befolkningen här skulle komma i åtnjutande av samma förmåner som de som bodde på de nedbrunna tomterna. Ett av de hus som flyttades var klockaren Gustaf Nicklins hus. Detta hus flyttades igen en gång i slutet av 1980-talet till Alexanderstorget i Skata av föreningen Jakobstadsnejdens natur.

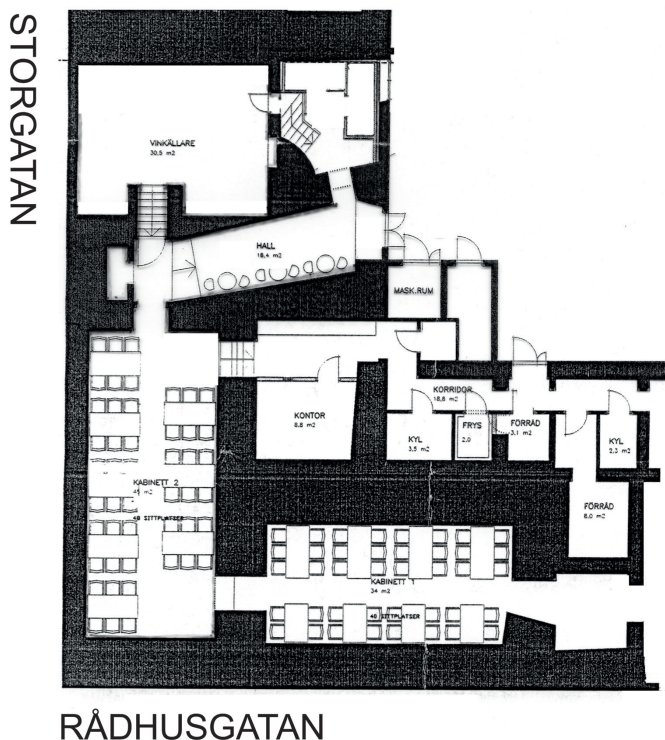
Ett annat av husen som flyttades var Östra tullhuset. Det flyttades en bit norrut och sattes intill Stadsgården (Tomtebo) och fortsatte att fungera som tullhus ända till slutet av 1800-talet. Tullhuset stod kvar här ända till början av 1950-talet, då det revs då man breddade Choreusgatan.

FINANSIERINGEN AV ÅTERUPPBYGGNADEN

Genom ett kejsarligt brev, daterat den 7.6.1836 i Helsingfors, gav den Finska staten en donation på 20 000 rubel till de drabbade, dessutom 30 000 rubel i form av ett räntefritt lån och dessutom blev Södermalm befriad från militär

Storgatans nyare del byggdes upp efter branden 1835. Storgatans gatulinje t.h. blev den samma som den hade för branden och här kunde man i viss mån återanvända gamla källare. Vykort från sekelskiftet 1900, Jakobstads museums samling.

Ritning över källarvåning. Källarna till vänster med den sneda källargången finns med i värderingen från oktober 1835. Källarna fanns tidigare under borgmästare Thelins byggnader och låg då i hörnet av Storgatan och Borgmästargränden.

inkvartering för 10 år. Det kejsrerliga brevet innehöll också en uppmaning till de drabbade att de skulle försäkra sina gårdar i Finlands Allmänna Brandstodsbolag. Här kan man tala om smyg reklam. I september 1836 överlämnade vice landshövdingen personligen den kejsrerliga gåvan till Nk. Ansökningar ur den räntefria lånesumman på 30 000 rubel skulle lämnas in till Nk före utgången av 1836 och den 24 januari 1837 behandlas ansökningarna, som var 11 till antalet.

DE GAMLA KÄLLARNA

Tack vare Nk värdering av de kvarvarande källarna och de måttangivelser, som finns i värderingen, kan man identifiera källarna. Av de källare som klarade branden 1835 finns idag kvar bevisligen två av källarna under Strengbergska gården mot Storgatan och som nu har tagits i användning av Restaurang "Sesam". I värderingen från 1836 nämns två källare och en källargång, som ägs av Ph. U. Strengberg. De angivna måtten för den ena källaren är 18x7 alnar, för den andra 11x10 alnar och källargången anges som 15x4 alnar. Se ritning.

Källarna under Lindskogska huset är naturligtvis de samma som före branden. I byggnaden i hörnet av Södermalmsgatan och Storgatan finns också två källare bevarade. Dessa var en del av tomten nr. 3, som vid branden tillhörde Matts Sneckendahls änka Brita Sofia. Egentligen klarade sig tre källare branden, men endast två av dem kunde utnyttjas vid byggandet av det nya huset. Det syns tydligt i källarna hur man har försökt anpassa dem till den nya byggnaden. Bl.a. i ena av källarna har man varit tvungen att sätta en stempelare mitt i källaren för att bära upp en kakelugn och skorstenen, vilka annars skulle de ha tryckt ner tegelvalvet.

På följande tomt med nr 2, som vid branden 1835 tillhörde Petter Sneckendahls änka Lovisa räddades två källare med källargång. Dessa källares mått stämmer rätt bra överens med de källare som man idag hittar under huvudbyggnaden vid Storgatan 3. Men egentligen borde dessa källare inte rymmas med inom de tomter som fanns före branden, om inte dessa källare fanns under tullhuset vid Södra tullen. Ännu återstår en del uppmätningar och undersökningar, för att man klart skall kunna bevisa vilka källare har hört till vilka tomter, men det är i alla fall klart och tydligt att några av Storgatans gamla källare har funnits före branden 1835 och överlevt till våra dagar.

KÄLLOR

Nybyggnadskommitténs handlingar bestående av protokoll 1835–41, räkenskaper, inkomna brev och kopior av utsända brev. Hänvisning till mötesdatum finns i texten. Till samlingen hör också ett 20-tal enkla byggnadsritningar. Handlingarna finns i staden Jakobstads arkiv.

Brandförsäkringsprotokoll från tiden före branden, kopior i Jakobstads museums arkiv.